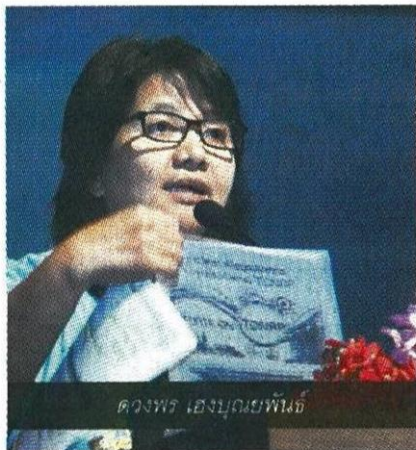

แปลงหลักการ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สู่งานจัดการตนเองพื้นที่สุขภาวะ:

ดร. เองบุญพันธ์

ภารกิจงานด้านสุขภาวะชุมชน “พื้นที่จัดการตนเอง ชุมชนสุขภาวะ” ที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สำนัก 3) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมด้วยภาคีเครือข่าย ร่วมผลักดันขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องมาหลายขวบปี หนึ่งในกลยุทธ์การขับเคลื่อนยังมีการออกแบบการทำงานให้ชุมชนรู้จักตัวเอง ภายใต้

**พื้นฐานที่สำคัญ
ของชุมชนต้องรู้ทุน
และศักยภาพตัวเองก่อน
มีข้อมูลเกี่ยวกับ
พื้นที่ตนเอง
ใครเก่งด้านใด
มีความรู้ด้านใด
เป็นการรู้จักตัวเอง
ประมาณตัวเองได้**

ดร. เองบุญพันธ์

กลยุทธ์ที่ชื่อว่า การค้นหาทุนและศักยภาพชุมชน เป็นหนึ่งกลไกสำคัญที่ได้สร้างมิติใหม่ความเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการตนเองภายในชุมชน ของเครือข่ายชุมชนสุขภาวะมากกว่าสองพันแห่งทั่วประเทศ

ดร. เองบุญพันธ์ ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สำนัก 3) สสส. กล่าวว่าชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งเป็นหลักการที่ได้รับความเชื่อถือและยอมรับระดับประเทศและระดับโลก แต่ในภาคขับเคลื่อน หัวใจสำคัญคือการออกแบบอย่างไรให้แนวคิดนี้เป็นหลักการที่ปฏิบัติได้จริงและไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้คนในระดับพื้นที่ได้

“พื้นฐานที่สำคัญของชุมชนต้องรู้ทุนและศักยภาพตัวเองก่อน มีข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ตนเอง ใครเก่งด้านใด มีความรู้ด้านใด เป็นการรู้จักตัวเอง ประมาณตัวเองได้ มีเหตุผลในการเลือกอาชีพหรือเลือกได้ว่าสิ่งที่ต้องการที่จะทำควรทำแค่ไหน เพื่อนำไปสู่การมีภูมิคุ้มกันตัวเองซึ่งเหล่านี้ทั้งหมดสอดคล้องกับแนวคิด

“หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”
แนวพระราชดำรินในพระบาทสมเด็จพระ
พระปรมินทรมภูมิพลอดุลยเดช”

พร้อมกล่าวว่าจริงๆ แล้ว หลัก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์

ท่าน ไม่ใช้การพูดเรื่องเศรษฐกิจ แต่เป็นหนทางของการพึ่งพาตนเอง
(Self reliant) เป็นวิถีของความมีอยู่มีกิน การอยู่ดีมีสุข เช่นเดียวกับการ
การทำงานเรื่องชุมชนสุภาพะของ สสส.

“นี่ไม่ใช่สิ่งบังเอิญ เพราะในแนวคิดของชุมชนเข้มแข็งทั่วโลก
พอเพียงคือการใช้ทุนทางสังคม (Social Capital) ของตัวเอง”

ทัศนีย์ วีระกันต์ ผู้จัดการศูนย์สนับสนุนวิชาการการขับเคลื่อน
ด้านการเกษตรเพื่ออาหารปลอดภัย เสริมว่า เมื่อใดก็ตามที่ชาวบ้าน
ประสบปัญหาความยากจนทางเศรษฐกิจ สิ่ง ที่ สสส.คำนึงถึงเสมอ คือ
ทุกคนต้องมีความมั่นคงทางด้านอาหาร และมีวิถีชีวิตพึ่งตนเองได้ อาทิ
สามารถปลูกผักกินเองมีอาหารโปรตีนสำหรับครอบครัวเขาได้ นั่นคือ

แนวทางเดียวกันกับหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง

โดยบทสรุปสำคัญของหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยหลักคิด
สามห่วง สองเงื่อนไข โดยสามห่วง คือ
พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน
ในตัว ส่วนสองเงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไข
ความรู้ การมีความรอบรู้ รอบคอบ
ระมัดระวัง และเงื่อนไขคุณธรรม ซื่อสัตย์
สุจริต ชยัน อดทนและแบ่งปัน

ผู้อำนวยการสำนักงาน 3 กล่าวว่า
ในเรื่องความพอประมาณ การที่ชุมชนใช้
ทุนและศักยภาพจัดการตนเอง จะทำให้
ประเมินความต้องการอย่างไรและแค่ไหน
การทำงานของ สสส.เน้นการทำงานร่วม
กัน มีการลงพื้นที่ เพื่อไปศึกษาให้รู้จริง
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เห็นต้นแบบ
ทำให้มีข้อมูล คิดเป็น และมีแนวทางให้
เป็นคู่มือ เช่นเดียวกัน ในการศึกษาการ
ทรงงานของพระองค์ท่านจะพบว่าทรงคิด

ละเอียด ทำละเอียด และใช้ข้อมูลเสมอ

“พระองค์ท่านมักเสด็จพระราชดำเนิน
เข้าไปในพื้นที่ ตามคนท้องถิ่นว่าใครเก่ง
เรื่องไหน และให้คนเหล่านั้นเข้ามาบิบทบาท
ในการจัดการพื้นที่ เพราะพระองค์ท่านรู้ว่า
คนที่รู้จริงที่สุดในพื้นที่คือคนที่ปฏิบัติ ไม่ใช่
นักวิชาการ งานประเด็นเป็นงานเน้นเรื่อง
ของนโยบาย แต่เวลาเราทำงานไม่รู้เลยว่า
พื้นที่ที่มีอะไรบ้าง”

ทัศนีย์เอ่ยเสริมว่า ถ้าเราดูในช่วงที่
พระองค์ท่านครองราชย์มาสิบปีแรกจะ
เห็นว่าท่านเน้นการลงพื้นที่ปฏิบัติอย่าง
เดียว ยังไม่เกิดแนวคิดหรือทฤษฎีใดๆ
ในช่วงนี้ แต่หลังจากปี 2538-2545 เริ่ม
มีการพูดถึงเชิงปรัชญาเชิงระบบคิด ซึ่ง
ก็คือการสังสมจากการลงพื้นที่ จนได้รับ
การตักเตือนทางความคิดมาแล้ว

สำหรับในช่วงเริ่มต้น เครื่องมือที่
สสส.เลือกใช้คือการเลือกที่จะทำงานกับ
ใคร ซึ่งได้แก่ 4 ภาค คือองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น ท้องที่ชุมชนคือ กำหนด ผู้ใหญ่
บ้าน เป็นต้น กลุ่มองค์กรชาวบ้าน และ
ตัวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งจะ
ทำให้เกิดหนึ่งแผนหนึ่งตำบลที่เป็นหนึ่ง
เดียว และมีกลไกขับเคลื่อนผ่านแผนตำบล
ที่ได้กลายเป็นตัวเชื่อมหลัก

ทัศนีย์เล่าถึงขบวนการทำงานขับเคลื่อน
ที่ผ่านมายของ สสส.ในด้านชุมชน
สุภาพะว่า อันดับแรกคือการทำให้ชุมชน
ข้อมูล โดยการประเมินศักยภาพตัวเอง
ได้ในแต่ละพื้นที่ สอง เรามีแนวทางการ
ชั้นนำ ผ่านชุดกิจกรรมในแต่ละประเด็น
ที่ขับเคลื่อน อย่างเช่น เรื่องงานดูแลผู้
สูงอายุจะมี 5 ชุดกิจกรรม หรือเรื่องอาหาร
ชุมชนมี 5 ชุดกิจกรรม ถ้าหากชุมชนนำ
กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือทุกกิจกรรม
มาประยุกต์ใช้กับบริบทของตนเอง ก็จะสามารถ
ทำเรื่องนี้ได้จริง และนำมาสู่
คุณภาพชีวิตของตนเอง

ชุดกิจกรรมเหล่านี้เกิดจากข้อมูล
ด้านวิชาการศูนย์สนับสนุนวิชาการ ที่มี
การนำความรู้ที่ใช้ 4 ส่วน ได้แก่ ความรู้
จากทฤษฎี ความรู้จากการปฏิบัติผ่านการ
เรียนรู้ ความรู้จากภาคสังคมหรือภูมิปัญญา
และความรู้จินตนาการไปข้างหน้า ว่า
ต้องการให้ชุมชนมีภาพเป็นอย่างไร

“เครื่องมือที่เราให้เขาจะใช้หรือไม่

ก็ได้ แต่อย่างน้อยทำให้เขารู้จักทุน ข้อมูล
รู้ว่าจะทำอะไรต่อไป ชุมชนที่เป็นเครือข่าย
ขายตำบลสุขภาวะจริงๆ แล้วเขาได้งบประมาณ
ประมาณจากเราไม่มากนัก แต่สิ่งที่
เขาได้คือการมีแผนตำบลที่มีความชัดเจน
มีข้อมูลมีทิศทางว่าจะไปทางไหน เมื่อมี
นโยบายหรืองบประมาณจากภาครัฐหรือ
หน่วยงานต่างๆ เขาก็ทำให้ชุมชน มี
ข้อมูลพอและสามารถจัดการ ตลอดจน
ตัดสินใจเพื่อนำมาใช้พัฒนาชุมชนตัวเอง
ได้” ดวงพรกล่าว

“อีกสิ่งหนึ่งคือต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ต้องไปดูงานตำบลที่เป็นต้นแบบ ต้องมี
จินตนาการต้องไปดูแล้วคิดว่ากลับไปบ้าน
คุณจะทำยังไง แต่ละพื้นที่มีอะไรบ้าง
มาเรียนรู้ประเด็นที่ขับเคลื่อนกัน ซึ่ง
เวลาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือการที่เขา
ได้เห็นตัวอย่างที่ดีและไม่ดีจากพื้นที่อื่น
เป็นทุนที่สร้างโอกาสเปิดโลกทัศน์ เกิด
การเรียนรู้และร่วมมือกันทางวัฒนธรรม”
ดวงพรกล่าว